

Faruk Duman

İncir Tarihi

4. BASKI
2011 YUNUS NADI ROMAN ÖDÜLÜ

♥ can
roman

FARUK DUMAN
İNCİR
TARİHİ

© 2010, Can Sanat Yayınları Ltd. Şti.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2010

4. basım: Eylül 2014, İstanbul

Bu kitabın 4. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Tasarım (www.lom.com.tr)

Kapak baskı: Azra Matbaası

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi D Blok 3. Kat No: 3-2

Topkapı-Zeytinburnu, İstanbul

Sertifika No: 27857

İç baskı ve cilt: Ayhan Matbaası

Mahmutbey Mah. Devekaldırımı Cad. Gelincik Sokak No: 6 Kat: 3 Güven İş

Merkezi, Bağcılar, İstanbul

Sertifika No: 22749

ISBN 978-975-07-2337-7

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

www.canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 10758

FARUK DUMAN
İNCİR
TARİHİ

ROMAN

2011 YUNUS NADİ ROMAN ÖDÜLÜ

♥can

Faruk Duman'ın Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Seslerde Başka Sesler, 1997

Av Dönüşleri, 1999

Nar Kitabı, 2001

Pîrî, 2003

Keder Atlısı, 2004

Kırk, 2006

Sencer ile Yusufçuk, 2009

Adasız Deniz, 2010

Ve Bir Pars Hüzünle Kaybolur, 2012

Baykuş Virane Sever, 2013

Köpekler İçin Gece Müziği, 2014

FARUK DUMAN, 1974'te Ardahan'da doğdu. Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanecilik Bölümü'nden mezun oldu. *Av Dönüşleri*'yle 2000 Sait Faik Hikâye Armağanı'nı, *Keder Atlısı*'yla 2004 Haldun Taner Öykü Ödülü'nü, *Adasız Deniz*'le 2011 Memet Fuat Deneme Ödülü'nü, *İncir Tarihi*'yle de 2011 Yunus Nadi Roman Ödülü'nü kazandı. Can Yayınları'nda editör.

İçindekiler

1. Bahaneler	15
2. İstanbul'un Hazreti Süleyman tarafından ele geçirilmesi	21
3. Geyikli Dede'nin öyküsü	27
4. Tek kişiler, ama iki kişi gibi davranıyor	33
5. Geyikli Dede ile Salma	42
6. Tüneğini yanında taşıyan kuşun öyküsü	47
7. Rüyaların nedenleri hakkında	49
8. Bir celladın öyküsü	52
9. Annem bir ağaçtı	56
10. Kovuğun öyküsü	59
11. Kavuklu'nun sakalı	64
12. Ormanda bir avuç tuz	67
13. Bir ağaç gecesi	72
14. Ümmik	74
15. Aşk üzerine	80
16. Derken başıma türlü işler geliyor	86
17. Kelimelerin niteliği hakkında konuşma	92
18. Buluşma	96
19. Gel bakalım Zeyrek Efendi	98

20. Kavuklu'nun başka özellikleri	103
21. Allah'ın yardımıyla bir suçsuzun beladan kurtulması	107
22. Atların koşması ve durması hakkında	114
23. Gözyaşı erbablarının öyküsü	117
24. Sis varlıkları üzerine	124
25. Konakta	129
26. Diyarbekirli Sabit Efendi'nin burnunun öyküsü	131
27. Pesüs yakılıyor	137
28. Uyku cevheri	150
29. Ve cellat yeniden ortaya çıkıyor	153
30. Nar ve ejderha	156
31. Kollar ve hançerler üzerine	162
32. Gemide	169
33. Kayıplara karışmamızdan sonra Üsküdar'da olanlara dair	173
34. Gemide bir yarı insan	178
35. Dört ayaklı bazı hayvanlar hakkında	184
36. İşler karışıyor	189
37. Denizler ve deniz adamları üzerine	203
38. Kıyıda uyanmak	209
39. İşte cücenin öyküsü	212
40. Tas da kurtuluyor	219
41. İki mucize birbiri ile karşılaşılıyor	223
42. Ayak izleri görüyoruz	230
43. Hazreti Yusuf'un öyküsü	233
44. Ormanda bir genç kız	239
45. İncirin özellikleri	242
46. Hayvan kanunları üzerine	246
47. Hastalık	253

48. Ki sonunda iyileşiyorum, gördüğüm manzarayı anlatır	259
49. Okyanı nasıl kullanılır ve bununla ne canlar yakılırdı?	267
50. Av dönüşleri	272
51. Yüzüğü satıyoruz	276
52. Şamlı Hüseyin'in merak uyandırıcı, acayip düşünceleri üzerine	278
53. Dayak	284
54. Başka bir olay	288
55. Cezalı köy	297
56. Tas'ın başından geçenler hakkındaki cüz	301
57. Üsküdar'a sakınarak girdiğimiz	304
58. Kelime'ye kavuşuyorum ve defter böylece tamamlanmış oluyor	307

BAZI BİLGİLERİN AÇIKLANMASI

1. Fil Oğlan'ın öyküsü	315
2. Yayla adamları kimlerdir ve zeyra kuşları bunların başına ne dertler açtı?	317
3. Zeytinin yararları hakkında	319
4. Tül balığını nerede gördüm ve bu neye benziyordu? ...	320
5. Konyalı Vehbî, yeni gözü ile neler görmüştü?	324
6. Bir Yusuf rüyası	326
7. Bir yaprak boyu başları ile bu insanlar nasıl bir dil kullanırlardı?	327
8. Ali'nin kılıcı neden yarılmıştı?	329
9. Nevşehirli İbrahim'in <i>Burunname</i> 'si	330
10. <i>Seyahatname-i Tebrizî</i>	331
11. <i>Hakkında Hiçbir Şey Bilmediğimiz Her Şey Hakkında</i> adlı risale ne anlatırdı?	332
12. Nefise ile kardeşi Nefes	333

13. Kilisli Rıfat'ın bir güzel sözü	334
14. Bir yarım süvari öyküsü	335
15. <i>Okyanus</i> adlı kitap ne anlatırdı?	337

Kuşkusuz, konuřur onlar;
bütün cansızlar, bitkiler ve hayvanlar.

İBNÜ'L-ARABI

Başsız kuşlar Hazreti İbrahim'in
yanına geldiler, dağınık parçaları
birleřip taze hayat buldular.

TUTİNAME

1

Bahaneler

Keykâvus'un söylediğine göre, Allah insanı yaratmakla nimeti –yani daha önce yarattığı şeyleri– tamamlamış oldu. Olunca, demek yediğimiz rızık, içtiğimiz su, giydiğimiz urba bizden önce de vardı, yani karnı acıkma-ş a aş değil, aş a karnı acıkan yaratılmış oldu. Nedenler tersine döndü. Daha doğrusu nedenle sonuç, Allah'ın bizi yarattığı ilk günden beri yerli yerindeydi –ariflerle erenleri ayrı tutarım; onlar şeyleri kuşkusuz gönül gözleriyle bilir, Allah'a kendilerine özgü yollarla ulaşır, bu yüzden söyledikleri de hep zorlukla anlaşılırdı– ama biz böylece nedeni sonuç, sonucu neden bilegelmiş olduk. Öyleyse her şeyi yerli yerine koyma zamanı geldi. Böylece ne ne içindir, ortaya çıkmış olacak.

Yeryüzünün hayvanları ve bitkileri, kendi sınıfları içinde, ayrıca kendi kanunlarına göre yaşarlar. Gerçekte, hayvanlara bakılarak yarı canlı sayılması gereken bitkilerin de daha durağan kanunları olsa gerek. Ama, bütün bu aciz kanunların açıklanmasına sonra girişmek üzere, insan söz konusu olunca –kuşkusuz Allah bizi kendi katının kurallarını açıklamak üzere göndermiştir– hayvanlar ve bitkiler bizim araçlarımız, bahanelerimiz oluyor. Kuran bizim için sekiz çift hayvan yaratıldığını söyler ama küfür ülkelerinde kediden köpeğe, domuzdan –ki pistir–

tilkiye ve daha her türlü börtü böcekten fareye kadar her şeyi yerler ve karınlarını bunlarla doldururlar. Bu bakımdan, burada, gücüm sonuna dek elverirse, hayvanlar, hayvan biçimleri ve bütün bu hayvanların acayip kanunları hakkında bildiklerimi yazacağım. Böylece benim şu ufarak bedenim de açıklanmış olacak; bunun yanında görüp geçirdiğim birbirinden ilginç ve olağanüstü olayları da kaydetmiş olacağım. Ki kanunlar ve olaylar bir arada sergilensin; böylece Allah tarafından yazılmamış ve istenmemiş hiçbir acayip ve kanunsuz olayın yaşanmayacağı bir kez daha görülsün.

Elbette, her türlü böcekle hayvanı öncelikle, yani onu kendisi saymadan önce, bizim bir habercimiz, bir bahanemiz saymak gerekir. Böylece onları yöneten kanunlara bakıldığı zaman bizim kanunlarımızın kaynağı da görülmüş olacaktır. Yazılı bu kanunlardır, nerede bir eksiği bulursa gider bunun ilk biçimine bakar, en basit, bu kolayca görülebilecek, en sıradan suretini görür, böylece kusurun nereden kaynaklandığını bulup çıkarırız. Bahaneler böyledir, her şeyden önce, yazılması gerektiği için yazılmışlardır, var olmaları da bu nedenledir: Diyebilirim ki, öncelikle bir neden gereklidir. Ama nedeni öyle basit bir nesne zannetme. Dünya üzerindeki en karışık şeydir neden. Bir kere bizim bilemediğimiz, göremediğimiz bir yerden gelir. Bu var olmayan ya da en azından bizde bilgisi olmayan yer hakkında da, doğal olarak, oturup kendi kendimize bir yapı, bir töz kurmaklığımız gerekir ki, anlaşılacağı üzere bu hiç de kolay değildir. Tanımlanamaz bir şeydir bu yüzden, bir bahane. Belki bir zerre, şu ulaşılmaz yerde, zihnimizde ansızın ortaya çıkmış bir mucizedir. Bu bakımdan onun Allah'ın bize bağışladığı bir nesne olduğunu ne diye söylemeyeyim?

Varlığımız, kendi bedenini arayan bir rüzgâr gibidir; bu rüzgâr çevremizde dolanıp duran dağlarda, ağaçların

tepesinde, ırmaklarda, kayalık tepelerle su başlarında bir yumak gibi dönüp kutsal bir tığla kendi urbasını örer ve böylece görünmeye başlar. Sonunda toz dibe çöker, nesne ortaya çıkar ve Allah bu yeni nesneye can üfler. Bu biçimde var oluruz. Her bir zerremiz bir yerden, sözgelimi bir ağaçtan, bir karacadan, bir filden ya da bir samurdan, bir kaya parçasından, bir kokudan, topraktan ve havaya karışmış böyle pek çok göksel varlıktan gelir. Çünkü, Keykâvus'un da dediği gibi, bütün bu şeyler bizden önce zaten var idiler ve işte bahane dediğimiz şey de bu nedenle, yani tek bir nesne olmadığı için belirlenemez.

Öyleyse, çevremizde gördüğümüz hangi nesneden daha çok toz aldı isek belki ona benzeriz. Böylece kim bilir, Hicazlı Fil Oğlan'a¹ benzeyenlerimiz de çıkar ya da günün birinde, büyüüp serpildikçe Yayla Adamları² gibi ortalıkta yeşermiş bir başla dolaşanlarımız da.

Ancak, yine de, bahane dediğimiz şeyi, anlamış olsak bile ele geçirebileceğimizi zannetme. Bir sözü söylemeye, bir yerden bir yere gitmeye karar verdiğimizde ya da bir binanın saçaklarını kendi elimizle bezemeye kalktığımızda, aslına bakarsan, bir bahanemiz vardır, ama bu durumda bile esaslı bir nedene sahip olduğumuzu düşünemeyiz. Çünkü gerçekte ağızdan ağıza dolaşan nedenlerden çoğu, dikkat edilecek olursa, yuvarlak laflardan ibarettir ve zamanla ortaklaşa kullanılan nesnelere dönüşmüştür. Böyle bakılacak olursa, örneğin, bu saçığın göze hoş görünmesini istediğim için onu beziyorum, demiş olmamız neye yarar? Böyle bir durumda karşımızdaki bize, iyi de, bunu neden istiyorsun, diye sorabilir. O vakit büyük bir olasılıkla ona vereceğimiz yanıt şöyle bir şey olur: Çünkü güzel bir şeyden hoşlanıyorum ve evime dışarıdan bakacak olanların da bundan hoşlanmalarını istiyorum. Ancak bu yanıt da yine yeterli olmayacaktır. Görebildiğimiz gibi, büyük bir olasılıkla, örneğin bir

ressam da fırçası elinde iken bize aynı şeyi söyleyecektir: Çünkü, diyecektir, göze hoş gelen bir resimden hoşlanıyorum ki resmime bakanların da bundan hoşlanmasını istiyorum. Anlaşılacağı üzere, bunlar birer bahanedir ve hiçbiri asla bir neden olamaz. Adına neden dediğimiz nesneyi açıkça ortaya koyabileceğimiz durumlar da elbette ortaya çıkacaktır, ama bunlar genellikle ikincil nedenler olurlar. Sözelimi, ressamımız –belki pek yaşlı olduğundan ve böyle bir durumda kasları da iyi çalışmaya caktır– fırçasını elinden düşürecek olsa, eğilip onu yerden alması gerekecektir ve bu zahmetli işi yapmak üzere ressamın gerçekten de eğildiğini görebiliriz. Böylece o, sorumuza doğru ve sağlıklı bir yanıt verebilecektir: Çünkü, diyecektir, fırçamı düşürdüm ve resmimi yapmaya devam etmek için eğilip onu almam gerekiyor.

Bu durumda, bahane dediğimiz şeyi tanımlayamadığımızı gördük, bütünüyle belirsiz bir şey, bir tayf olarak bahaneyi yalnızca kendinden oluşan, bağımsız, ele geçirilemez bir varlık olarak tasarladık ve yerine koyduk. Dolayısıyla bir şeyi hangi nedenle yaptığımızı açıklamanın da güçlüğünü anladık. Böylece hareketlerimizi, başımıza gelen belaları, yaşadığımız türlü maceraları, ressamın yaptığı resmi, ustanın bezediği saçağı ve örneğin aşkla başı dönmüş bir kadının sevgilisine yazdığı mektubu yalnızca kendi nesnelere bakarak anlayabileceğimizi ve bütün bu şeylerin nedenlerini, ne kadar yakından bakarsak bakalım, göremeyeceğimizi biliyoruz. Öyleyse, bir olayın, diyelim pazaryerinde çıkmış kargaşanın nedeni yalnızca kendisidir ki asıl nedene ulaşmak istiyorsak ruhlarımızın ve yaradılışımızın içinde sonsuz bir yolculuğa çıkmamız gerekebilir.

Olağanüstü olaylarla çevremizde gördüğümüz, yaşadığımız sıradan olaylar arasında nasıl bir bağ bulunduğunu, bulunabileceğini soracak olursan sana şunu söyle-

rim: Sufilerin söyledikleri gibi, bir ağacı ya da bir hayvanı asla yalnızca bir ağaç ya da hayvan olarak görme. Bunlar Allah'ın yeryüzündeki işaretleri olmakla birer kitap gibi okundukça büyür ve anlam kazanırlar. Bu bakımdan bizim tanık olabildiğimiz şeylerle göremediklerimiz arasında yalnızca bir bahane farkı bulunur. Kitabı elimize alır ve onu ancak orada, bahaneler dünyası dediğimiz yerde okuruz. Bu da önümüzde uçsuz bucaksız bir alan açar. Kaldı ki, ne gerçek yaşamı ne de gerçeğin işaretleri ile bezenmiş olağanüstü olaylar dünyasını deneylerle kanıtlayabiliriz. Yani elimizde hiçbir şey yoktur ki, işte bu bildiğimiz, bilmediğimiz her anlamda gerçektir, diyebilirim. Öyleyse diyelim ki, mademki bahaneler üzerine küçük de olsa bir cüz ayırdık, şu dünyada elimizde herhangi bir şeye başlamak için hiçbir neden kalmıyor; bahanelerimizi sıralayacak takatimiz yok ve elimizde yalnızca belirtiler var.

Görüp geçirdiğim olayları anlatmaya başlamamın tek ve ikincil nedeni, bir kere, kaza eseri de olsa kalemi elime almış olmamdır. Bahanem yok; kendimi, yaşadığım şeylerle tanıdığım kişilerin, hayvanların, bitkilerin, gezip gördüğüm yerlerin, serin duvarlar arasına saklanmış iç açıcı odaların, birbirinden güzel kadınlarla bunların olağanüstü memeleriyle kalçalarının, Allah'ın belası bir hançerin, bu hançer tarafından kesilerek öksüz bırakılmış kolumun, bu kesik avucumda aylarca saklamayı başarabildiğim yüzüğün, leyleklerin, tilkilerin, fillerin, kaplanların ve bu kaplanlarla kutsal aslanlar üzerinde seyahat eden başka seyyahların, kitapların, bu kitapları okuyarak deliren acayip dervişlerin ve bütün bunları oturup yazmaya çalışan Zeyrek adlı bir kişinin bahanesi sayıyorum.

Durum böyle olunca, ne de olsa bir bahane belirlemez ve yeri de saptanamaz. Benim gibi yalnızca bir

bahane olan biri de ne kadı tarafından sorgulanabilir ve böyle bir kişi de, kendi günahları kendine, denerek Allah'la baş başa bırakılır.

Ben, zaman zaman gördüğüm korkunç düşleri gerçi kimilerine anlatmaya çalıştım; bu tayfı, çok uzak geçmişimden haber veren bu görüntülerle sesleri ortaya sermeye, böylece karmakarışık nedenler içinden akla uygun bir neden seçilmesi için beni tanıyanlara yardımcı olmak istedim ama ne çare; her seferinde canımı zor kurtardım ve kolumu gömleğimin içine tıktırarak oradan hemen sıvıştım.

Adım, Zeyrek. Çocukluğumu İstanbul'un bir köyünde geçirdim ve ne yazık ki hiçbir eğitim almadım. Ne öğrendiysem babamın öğrettiği kadar okuyarak öğrendim, bildiklerimin çoğunu da yolculuklarım sırasında elde ettim. Dönüp güven içinde –çünkü döndüğümde her şey değişmiş, padişah eski görevlilerin neredeyse hepsini ortadan kaldırmıştı– eski evime yakın bir kulübede oturunca kendime bu koyu sarı defteri alarak başımdan geçenleri yazmaya başladım. Ancak, elbette bu da bir neden sayılmaz, zaten görüldüğü gibi öncelikle aslında nedenlerin tersine döndüğünü ya da onları o halde bulduğumuzu söyledik. İmdi dünyanın tersine dönmüş bir nedenler, bahaneler dünyası olduğunu belirtelim ve elimizden geldiği kadar, bu nedenlere kendimizce düzen vermeye kalkışalım. Ama önce, çocukluğumun benim için başlı başına bir ülke olan nesnesinden söz edelim.

Görüp geçirdiğim olayları anlatmaya başlamamın tek ve ikincil nedeni, bir kere, kaza eseri de olsa kalemi elime almış olmamdır. Bahanem yok; kendimi, yaşadığım şeylerle tanıdığım kişilerin, hayvanların, bitkilerin, gezip gördüğüm yerlerin, serin duvarlar arasına saklanmış iç açıcı odaların, birbirinden güzel kadınlarla bunların olağanüstü memeleriyle kalçalarının, Allah'ın belası bir hançerin, bu hançer tarafından kesilerek öksüz bırakılmış kolumun, bu kesik avucumda aylarca saklamayı başarabildiğim yüzüğün, leyleklerin, tilkilerin, fillerin, kaplanların ve bu kaplanlarla kutsal aslanlar üzerinde seyahat eden başka seyyahların, kitapların, bu kitapları okuyarak deliren acayip dervişlerin ve bütün bunları oturup yazmaya çalışan Zeyrek adlı bir kişinin bahanesi sayıyorum.

Faruk Duman'dan, büyü bir âleme kıskırtıcı bir yolculuk...

